

Vtedy sa Fischl od Uhríka dozvedá, že už sú iba deviati – holič tvrdí, že neznámy muž sa sám zabil (Tulák už predtým prezradil o sebe, že utiekol z transportu do koncentračného tábora). Podľa Fischla to menilo celú situáciu, veď majorova podmienka sa vlastne splnila a on sa určite nebude vyzvedať, ako ten človek zomrel. Napokon Marika Mondoková nevydrží a vykričí pravdu – Tulák nespáchal samovraždu, zabil ho holič Uhrík. Fischl ju však nechce vypočuť, nechce o ničom vedieť, presvedča ich, že všetko je v poriadku, podmienka je splnená, všetci deviati sú zachránení. Tí, ktorí si zachovali ľudskú tvár (Tomko, Starec, Ondrej, Fanka, Mondoková) sa nechcú stať spolupáchateľmi Uhríka, nechcú si za takúto cenu zachrániť život. Odmietajú toto riešenie a znovu opakujú Fischlovi, aby povedal majorovi, že jeho návrh neprijímajú.

Uhrík sa po Fischlovom odchode snaží sám seba presvedčiť, že zabitý bol určite židom, lebo takto sa mu zdá vlastná vina menšia – veď za žida nie je taká škoda ako za „našince“. Keď chce prezrieť mŕtvolu, aby našiel nejaký dôkaz o svojej teórii, učiteľ Tomko sa nezdrží a udrie ho po tvári (ako sa sám vyjadri, prvýkrát v živote udrel dospelého).

Starec pripomenie Uhríkovi, že aj Judáš spáchal po svojej zrade v Jeruzaleme samovraždu. Vyzýva Uhríka, aby aspoň raz v živote bol chlapom a vzal si kľúč. Uhrík neunesie farchu viny a prijíma starcov návrh – žiada však, aby mu jeden z prítomných kľúč vlastnoručne podal. Nikto mu ho nepodá, učiteľ sa ho snaží dokonca zadržať, ale Uhrík si napokon sám vezme kľúč, vybehne hore schodmi a otvorí dvere. Ľudia v pivnici začínajú krátku dávku zo samopalu.

Hra sa končí slovami tých, ktorí predstavujú v hre ľudskosť a vyššie morálne princípy:

STAREC (do ticha, tvrdo): Nie... jeho nie... (Na nehybné telo Tuláka.) Iba tohto človeka mi je ľúto...

ONDREJ: Ani nevieme, kto to bol...

TOMKO (ticho): Bol to pútnik na ceste... (Zahľadí sa hore do tmy schodov – na poslednú cestu Uhríka.) Boli to naši... bratia... naši nešťastní ľudskí bratia.

Peter Karvaš (1920–1999)

Peter Karvaš je jedným z najvýznamnejších autorov modernej slovenskej literatúry. Patril k spisovateľom neobyčajnej tvorivej aktivity – bol prozaikom, satirikom, dramatikom a divadelným teoretikom. Jeho literárne dielo je mimoriadne rozsiahle. Do roku 1989 vydal 25 divadelných hier a 21 kníh próz (po roku 1989 ešte ďalších 12).

Narodil sa v roku 1920 v Banskej Bystrici v rodine lekára. Jeho matka (dcéra známeho maliara Dominika Skuteckého) bola akademickou maliarkou. Do gymnázia chodil v rodisku (1930–38), po maturite začal študovať v Prahe, ale kvôli vojnovým udalostiam musel štúdiá čoskoro zanechať. V prvých rokoch vojny bol ako rasovo prenasledovaný internovaný v pracovnom tábore (1941–42). V r. 1944–45 sa zapojil do protifašistického odboja (v r. 1944 ako hlásateľ Slobodného slovenského vysielateľa v Banskej Bystrici a neskôr ako partizán). Po skončení vojny ukončil vysokoškolské štúdiá na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Pôsobil vo viacerých profesiách, okrem iného bol dramaturgom, redaktorom významného literárneho časopisu Kultúrny život a pedagógom na VŠMU. V roku 1968 zaujal kritický postoj k vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa, preto (i pre odvážny, kritický tón jeho divadelných hier z druhej polovice 60-tych rokov) sa dostal na tzv. čiernu listinu, dlhé roky nesmel publikovať, jeho hry boli stiahnuté z programu divadiel. V r. 1974–80 bol pracovníkom Výskumného ústavu kultúry v Bratislave. Od r. 1980 žil na dôchodku, zomrel v Bratislave v roku 1999.

Prozaická tvorba Petra Karvaša je po žánrovej i tematickej stránke rôznorodá a bohatá: písal romány, novely, poviedky, cestopisné reportáže. Preslávil sa najmä ako vynikajúci satirik, autor mnohých humoresiek a satirických poviedok. V nich pomocou irónie, humoru, satiry a paródie kritizoval rozličné negatívne javy socialistickej spoločnosti a poukázal na deformácie v medziľudských vzťahoch. Jeho humoristicko-satirické krátke prózy vyšli vo viacerých súboroch, patria k nim napr. knihy Čert nespí (1954), Čertovo kopýtko (1957), Malovať čerta na stenu (1970), Humoresky a iné kratochvíle (1984), Nové humoresky a iné kratochvíle (1986), Posledné humoresky a iné kratochvíle (1989) a mnohé ďalšie.